

Motion till riksdagen 2024/25:1320

av Jan Riise m.fl. (MP)

Rösträtt för 16-åringar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheter och förutsättningar för att sänka rösträttsåldern till 16 år och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheter och förutsättningar för en försöksverksamhet på kommunal nivå i ett antal kommuner och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det har vid flera tillfällen under senare år föreslagits att utreda möjligheten att sänka rösträttsåldern till 16 år i Sverige. Flera länder, delstater och andra regioner eller kommuner har genomfört sådana reformer, bland annat i Österrike och USA. Civilsamhällesorganisationer med ungdomsfrågor på dagordningen har tagit upp frågan, även i Sverige, men hittills utan riktig framgång. Att bredda och fördjupa demokratin genom att fler yngre får möjlighet att delta anses generellt vara fördelaktigt för den demokratiska utvecklingen i ett samhälle.

Bland annat föreslog Demokratiutredningen i sin slutrapport ”Låt fler få forma framtiden” (SOU 2016:5) en försöksverksamhet med rösträtt för 16-åringar i kommunalvalen 2018 och 2022, med efterföljande utvärdering. Deltagande kommuner föreslogs söka hos regeringen efter beslut i respektive kommunfullmäktige.

Miljöpartiet har vid flera tillfällen lyft fram en sänkt rösträttsålder som en väsentlig del i arbetet med att få fler att engagera sig i frågor om demokrati, rättvisa och en hållbar utveckling. Vi menar att förutsättningarna för en försöksverksamhet i kommuner och regioner finns och föreslår att frågan utreds med sikte på att det till kommun- och regionvalen 2030 finns en försöksverksamhet på plats.

Rösträtt för unga

Ny forskning pekar på ett ökat engagemang i samhällsfrågor hos ungdomar som får en tidigare rösträtt; det är inte själva röstandet som är viktigt, det är rösträtten.

En ståndpunkt som bland annat förs fram av John Wall i boken "Give Children the Vote" (utgiven 2022) är att *alla* människor borde ha rätt att rösta, inklusive alla barn. Det är helt uppenbart så, menar Wall, att politiska beslut påverkar och har stor betydelse för barn. Skolfrågor, livsmedel liksom hälso- och sjukvård är bara några exempel. Barn och ungdomar har dessutom tveklöst kompetensen som krävs för att gå och rösta. Många har provat på "childrens' parliament" och liknande i skolan eller i andra sammanhang.

Barns och ungas kunskaper må vara mer begränsade än vuxnas, med många års utbildning och erfarenheter, men det kan vara just det som är värdefullt. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 och sedan 2020 är den svensk lag, bland annat därför att barns och ungas kunskaper verkligen ska tas tillvara.

Ett sätt att praktiskt förverkliga en sådan tanke är ett system uppbyggt kring "proxy-claim"-rösträtt där exempelvis en förälder eller vårdnadshavare röstar på barnets vägnar, till dess att barnet själv begär att få ta över. Röstning genom ombud på det sättet kan tillämpas även för andra grupper och individer som av något skäl inte har möjlighet att rösta själva på grund av resor, sjukdom eller något annat.

Det finns emellertid också betydande invändningar mot tanken på en rösträtt där alla – i betydelsen "alla" – har rösträtt antingen själva eller genom företrädare. Det handlar inte minst om att vissa, oftast föräldrar med flera barn, i praktiken kan få flera röster och därmed underminera den grundläggande idén om lika rösträtt, med en röst för varje röstberättigad.

Ett bättre system för Sverige är att sänka rösträttsåldern, förslagsvis till 16 år. Det skulle innebära att den genomsnittliga förstagångsväljaren är 18 år, i stället för som nu 20 år.

En åsikt som förs fram mot en sänkning av rösträttsåldern handlar just om barns och ungas kunskaper och motivation att delta i val och att det skulle kunna ha negativa konsekvenser för demokratin. En undersökning av 16-åringar i Österrike – där nationella val genomförts med 16-årsgräns – visar att andelen röstande i den gruppen är lägre, men att de röster som ungdomarna avgivit i stort liknar vuxna väljares. Ungdomarna röstar på ett sätt som gynnar deras intressen och som speglar en vilja att delta på lika villkor.

Begreppet "agens" tolkas ofta som förmåga att genom medvetna handlingar åstadkomma effekter eller resultat inom ett givet sammanhang. Barns och ungdomars agens diskuteras av forskare och profession inom både barnomsorg, socialtjänst och utbildning, och en enkel sammanfattning är att barns och ungdomars agens tenderar att underskattas. Studier i Sverige har också visat på goda erfarenheter av delaktighet och eget beslutsfattande hos ungdomar i gymnasieskola som givits större utrymme att själva lägga upp sitt arbete (se t ex Kullenberg, Eklöf, Nilsson, "Gymnasieelevers kontextuella meningsskapande: Agens i teori och praktik", publicerad 2023).

Kommunal försöksverksamhet

Miljöpartiet har tidigare föreslagit att utreda möjligheterna att genomföra en försöksverksamhet med rösträtt för 16-åringar på frivillig basis i några kommuner och regioner. Val till riksdagen kräver grundlagsändring.

I december 2023 lämnades utredningen ”Förändring genom försök”, om försöksverksamhet i den kommunala sektorn, till regeringen (SOU 2023:94). I utredningen diskuteras ett antal möjliga försöksverksamheter, dock inte rösträtt för 16-åringar, annat än som referens till en motsvarande utredning i Norge. Icke desto mindre får utredningen betraktas som en öppning avseende kommunal och regional försöksverksamhet på flera områden över tid.

Jan Riise (MP)

Märta Stenevi (MP)

Mats Berglund (MP)

Jacob Risberg (MP)

Rasmus Ling (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)